

**Nr 237.**

Uppläst och godkänd i första kammaren den 28 augusti 1914.  
» » » i andra kammaren den 29 augusti 1914.

*Riksdagens skrivelse till Konungen, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående upplåtande av lägenheter från förra militiebostället Pålsboda nr 1 och Folkasboda nr 2 i Örebro län.*

(Jordbruksutskottets utlåtande nr 121.)

Till Konungen.

I en till riksdagen den 29 maj 1914 avlåten proposition, nr 179, har Eders Kungl. Maj:t under åberopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över jordbruksärenden för samma dag föreslagit riksdagen medgiva,

*dels* att sjutton till förra kompanichefsbostället  $\frac{1}{2}$  mantal Pålsboda nr 1 och  $\frac{1}{2}$  mantal Folkasboda nr 2 i Sköllersta socken av Örebro län hörande, uti en i statsrådsprotokollet intagen tablå närmare angivna tomter ävensom lägenheten litt. B 1 må, med tillägg av halva bredden utanför varje tomt och lägenhet, med undantag av tomten litt. D, av en tio meter bred väg utmed deras östra sida, var för sig från egendomen upplåtas enligt kungörelsen den 17 oktober 1913 angående grunder för upplåtande av egnahemslägenheter från vissa kronoegendomar och med iakttagande av de i kungl. brevet till domänstyrelsen samma dag meddelade närmare bestämmelser i fråga om tillämpningen av berörda

*Bihang till senare riksdagens protokoll 1914. 14 saml. 73 häft. (Nr 237—242). 1*

grunder samt med skyldighet för innehavare av tomt eller lägenhet att upplåta den till tomten eller lägenheten hörande del av nämnda väg till fritt och allmänt begagnande såsom väg,

*dels ock* att den till samma kronoegendom hörande, med litt. C betecknade lägenheten må, därest arbetaren Karl August Eriksson visar sig hava förvärvat byggnaderna å densamma, till honom upplåtas mot en köpeskillning av 200 kronor att betalas kontant vid köpeavhandlingens upprättande, med rätt för innehavaren av denna lägenhet till fri utfartsväg över stamhemmanets ägor samt med förbindelse för köparen att ensam vidkännas de med lägenhetens avskiljande och lagfart å fånget förenade kostnader.

Vid behandlingen av förevarande ärende ävensom av Eders Kungl. Maj:ts propositioner, nr 183 angående upplåtande av lägenheter från Kungsörs kungsladugård i Västmanlands län, nr 184 angående upplåtande av lägenheter från kronoegendomen Stora och Lilla Åvesta i Kopparbergs län samt nr 213 angående upplåtande av lägenheter från förra militiebostället Lådberga nr 2 med Eknö nr 2 i Västmanlands län har riksdagen riktat sin uppmärksamhet därpå, att de i dessa framställningar omförmälda upplåtelser äro av ett väsentligen helt annat slag än de vanligen förekommande jordupplåtelserna från kronoegendomar. De upplåtelser, varom här är fråga, representera nämligen en först på senare åren uppkommen typ av jordförsäljningar, avseende styckning och försäljning såsom byggnadstomter i större skala av områden, belägna inom eller omedelbart intill mera koncentrerade, i utveckling stadda samhällen.

Med hänsyn till det inflytande, som en dylik tomtförsäljning från statens sida är ägnad att utöva på utvecklingen av ifrågavarande samhällen, har riksdagen ansett det av vikt, att frågan om statens verksamhet på detta område upptages till närmare undersökning.

Uppenbart är nämligen, att en sådan åtgärd av staten, varigenom ett inom eller omedelbart intill ett under bildning varande samhälle beläget område kronojord direkt utlägges till byggnadstomter, måste, särskilt om detta område är av den omfattning, att staten blir den huvudsakligaste tomtförmedlaren å platsen, vara av en djupt ingripande betydelse för samhällets utveckling och framtida gestaltning. Det synes därför vara av stor vikt och betydelse, att, då staten genom upplåtelse av jord i större omfattning till byggnadstomter sålunda sättes i tillfälle att på ett avgörande sätt inverka på den fortsatta utbildningen av ett framväxande samhälle, staten icke underlåter att vidtaga åtgärder för att denna utveckling må ledas i rätt riktning till båtнад och fromma

för den plats det gäller. Utav samhällen, som ännu befinna sig på det första stadiet av sin utveckling, kan det nämligen icke med fog förväntas, att de, med den lösa organisation som då ännu förefinnes, själva skola vara i stånd att tillgodose kravet på en planläggning för framtiden. Erfarenheten på detta område har ju ock givit vid handen, att många samhällen, på grund av ett planlöst bebyggande från början, för lång tid framåt erhållit en synnerligen otillfredsställande gestaltning. Ett dylikt missförhållande torde icke heller kunna förebyggas genom stadsplanelagens bestämmelser, alldenstund denna lag som bekant för sin tillämpning i allmänhet förutsätter, att samhället redan ernått en viss grad av utveckling.

Riksdagen anser det därför angeläget, att staten, då den upplåter områden till byggnadstomter i samhällen av nu ifrågavarande slag, även tillser att en verklig och med sakkunskap uppgjord plan för det framtida bebyggandet utlägges. En dylik med hänsyn till samhällets framtida utvecklingsmöjligheter anpassad plan bör givetvis i första hand omfatta vad som i allmänhet anses böra ingå i en stadsplan, nämligen tomtindelning, gatureglering, torg och andra allmänna platser. Emellertid anser riksdagen angeläget, att vid uppgörandet av en plan av nu ifrågavarande slag jämväl hygieniska och estetiska synpunkter bliva behörigen tillgodosedda. Sålunda torde böra tillses, att möjlighet beredes till dränering, anordnandet av kloakledning och gemensam vattentillgång, anläggningar samt öppna platser för invånarnas trevnad m. m.

Ehuru planläggningen för samhällets framtida bebyggande givetvis måste från början utföras i hela sin vidd, böra tomterna i allt fall endast efter hand och med iakttagande av en lämpligt ordnad byggnadsföljd föryttras. Genom ett sådant förfarande vinnes ett regelbundet och jämt fortlöpande utbyggande av samhället samt underlättas i följd därav jämväl ordnandet av gatuanläggningar, vatten- och belysningsfrågor m. m.

Helt naturligt kan upprättandet av en plan utav ovan omförmått slag icke lämpligen anförtros åt de vid upplåtelser i allmänhet fungerande ordinarie uppskattningsmännen eller åt lantmätare, utan bör för utförandet av detta speciellt tekniska uppdrag anlitas en på sagda område fullt sakkunnig person. Med hänsyn till den ingripande betydelse, som en sådan planläggning alltid innebär för det samhälle, som den gäller, synes detta samhälle ock böra hava befogade anspråk på att få tillfälle att taga del av den uppgjorda planen samt att yttra sig över densamma.

Då emellertid ett samhälles utveckling och yttre gestaltning är beroende icke endast av att en för samhället lämplig byggnadsplan

utläggas och fullföljes, utan även av tomtprisens reglering, torde staten jämväl i detta avseende böra låta sig angeläget vara att främja en god utveckling av de samhällen, där staten i någon större omfattning upplåter tomter. Denna synpunkt synes riksdagen särskilt viktig då det gäller sådana platser, där staten är ensam tomtförsäljare och alltså helt och hållet behärskar tomtmarknaden.

Beträffande tomtprisens reglering torde redan med hänsyn till önskvärdheten av att få den mera monumentala byggnadsverksamheten förlagd till samhällets centrum, tomterna inom detta område självfallet från början åsättas högre priser än de längre ut belägna tomterna. Vad angår tomterna inom samhällets periferiska delar tala emellertid även andra skäl än det mindre goda läget för fixerandet av ett lägre pris för dessa tomter. Som bekant bliva nämligen även dylika inom ytterområdena belägna tomter i den enskildes hand ofta föremål för en mindre sund spekulation, vilken i sin ordning framkallar en onaturlig värdestegring och för den mindre bemedlade försvårar möjligheten att förvärva ett eget hem. Därest emellertid staten beträffande platser, där den är ensam eller huvudsaklig tomtförmedlare, vid upplåtande av tomter inom dessa yttre områden från början och allt framgent för ifrågavarande tomter nöjer sig med ett efter förhållandena avpassat moderat pris, skulle därigenom helt naturligt försvåras uppkomsten av en osund tomtspekulation med därav härflytande missförhållanden. Då kronans inkomster av dylika områden, före deras utläggande till tomter, i allmänhet varit jämförelsevis ganska ringa, torde områdenas upplåtande till tomter — även om staten av nyssnämnda socialpolitiska skäl icke baserar försäljningen på rena vinstsynpunkter — i allt fall för staten visa sig ekonomiskt fördelaktigt.

Statens nu nämnda omvårdnad om utvecklingen av samhällen, dem staten förser med tomter, bör, såsom redan förut betonats, huvudsakligen avse endast sådana begynnande samhällen, som icke själva beräknas kunna taga initiativet till ordnande av denna angelägenhet. Beträffande däremot städer och samhällen i övrigt på ett mera framskridet utvecklingsstadium torde dessa i allmänhet få anses vuxna uppgiften att själva ordna och planlägga samhällets bebyggande samt någon skyldighet för staten att i sammanhang med tomtupplåtelser tillvarata dessa intressen i allmänhet icke föreligga. För att emellertid även vid tomtupplåtelser från statens sida beträffande dylika samhällen en sund tomtpolitik må vinnas kan det ifrågasättas, huruvida icke i dessa fall upplåtelsen från staten lämpligen borde ske direkt till samhället, därest detta befinner sig villigt till en sådan anordning. Skulle av en eller

annan anledning så icke vara händelsen, torde i allt fall böra tillses att statens tomtförsäljning anpassas med hänsyn till den för samhället i övrigt gällande byggnadsplanen.

Då såsom förut nämnts samtliga Eders Kungl. Maj:ts ovan förstnämnda framställningar befunnits tillhöra det slag av tomtupplåtelser, å vilka ovan anförda synpunkter äro tillämpliga, har riksdagen icke ansett sig kunna bifalla desamma i ärendenas nuvarande skick, utan får riksdagen hos Eders Kungl. Maj:t anhålla om ny utredning av frågan om dessa upplåtelser enligt ovan angivna grunder samt om framläggande snarast möjligt för riksdagen av nya förslag i berörda ärenden. Likaså förväntar riksdagen att handläggningen av framdeles förekommande frågor om upplåtelser av nu ifrågavarande slag må äga rum enligt av riksdagen här ovan angivna principer.

Mot den i nu förevarande framställning ifrågasatta upplåtelsen till Karl August Eriksson av den å kartan med litt. C betecknade särskilda lägenheten, vilken icke synes stå i något som helst samband med de ifrågasatta tomtupplåtelserna, har emellertid riksdagen icke haft något att erinra.

På grund av vad sålunda anförts har riksdagen i så måtto bifallit Eders Kungl. Maj:ts förevarande proposition, att riksdagen medgiver, att den till förra kompanichefsbostället  $\frac{1}{2}$  mantal Pålsboda nr 1 och  $\frac{1}{2}$  mantal Folkasboda nr 2 i Sköllersta socken av Örebro län hörande, med litt. C betecknade lägenheten må, därest arbetaren Karl August Eriksson visar sig hava förvärvat byggnaderna å densamma, till honom upplåtas mot en köpeskilling av 200 kronor att betalas kontant vid köpeavhandlingens upprättande, med rätt för innehavaren av denna lägenhet till fri utfartsväg över stamhemmanets ägor samt med förbindelse för köparen att ensam vidkännas de med lägenhetens avskiljande och lagfart å fänget förenade kostnader.

Därjämte får riksdagen anhålla, att Eders Kungl. Maj:t täcktes låta verkställa förnyad utredning i enlighet med här ovan angivna grunder av frågan om upplåtelse av de i framställningen omförmälda tomter samt att till riksdagen snarast inkomma med nytt förslag i ärendet.

Stockholm den 29 augusti 1914.

Med undersåtlig vördnad.